

פרשת שמיני

התחלה חדשה מנקודת הסיום

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (ט', א')

וּפְרָשׁוֹ: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי - שְׁמִינִי לְמַלּוּאִים, הוּא רֹאשׁ חוֹדֵשׁ נִסָּן, שֶׁהוּקָם הַמֶּשְׁכֵּן בּו בַּיּוֹם, וְנִמְלַל י' עֲמֻרוֹת הַשְּׁנוּיֹת בְּסֹדֵר עוֹלָם."

הנה, בכל מקום - מוצאים אנו כי למספר 'שבע' ישנה משמעות מיוחדת. כך הושלמה בריאת העולם ביום השביעי, כך מדי שבוע השבת הינה מקור הברכה, כך השנה השביעית מקודשת, וכן הלאה. אולם כאן, הנה מוצאים אנו כי דווקא היום השמיני - הוא אשר זכה לעטרות מיוחדות במינן... ולכאורה, מדוע?

ונראה לומר, שהתורה מבקשת להוציא מליבנו מחשבה מוטעית, כביכול לאחר שמגיעים אנו אל הפסגה אותה מייצג המספר 'שבע' - אנו חוזרים לנקודת ההתחלה ומתחילים שוב מבראשית... התורה מבקשת איפוא ללמדנו, כי לא כך הם פני הדברים!

שכן לאמיתו של דבר, המספר שמונה - אינו מתחיל חשבון חדש, אלא מתחיל התחלה חדשה מנקודת הפתיחה המצויינת שהציב בעבורו המספר שבע! בכל שבוע, לאחר השבת - אנו מגיעים ליום ראשון, אולם יום זה - אינו ראשון סתם, אלא יום השמיני! זהו יום המבטא התחלה חדשה מנקודת הפתיחה של השלמות שביום השבת שקדם לו!

כל אדם, תהא מדרגתו הרוחנית אשר תהא - תמיד יכול הוא להשיג יותר! עלינו לשאוף אל השמונה, אל ההתעלות הנוספת, זו שאחרי הפסגה של השבע!

השלמה לבריאת העולם

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (ט', א')

לכאורה, מדוע לא ציינה התורה את התאריך של אותו היום השמיני? מדוע היא לא פירשה כי היה זה ראש חודש ניסן, או לפחות כי היה זה היום השמיני לימי המילואים?

ונראה לומר, על פי דברי המדרש (במדבר רבה י"ב, ג) בו למדונו רבותינו: "א"ר יוחנן: עד שלא הוקם המשכן - היו המזיקין מתגרין בעולם לבריות, ומשהוקם המשכן, ששרה השכינה למטה - כלו המזיקין מן העולם". הרי לנו, כי ב'יום השמיני' - לא רק נחנך המשכן, אלא שהיתה בו משום בריאה חדשה, שינוי מהותי ממנהגו של עולם.

מעתה נראה, כי כאשר הזכירה התורה את היום הזה בשם 'היום השמיני' - היא התכוונה אמנם לומר שהיה זה היום השמיני לימי המילואים, אולם לא רק... שכן היום הזה - היה גם בבחינה מסוימת היום השמיני לשבעת ימי בריאת העולם! שכן ביום זה - הגיע העולם לתיקונו, והתחדשה בו מציאות אשר לא היתה עד הנה!

ועל כן, רק לאחר היום הזה - נאמרו בתורה הלכות הטומאה והטהרה, וכן הלכות המאכלות האסורות, שכן עד עתה - טבע העולם היה שפל יותר, ולא היה מקום להבחנות רוחניות מעין אלו. רק לאחר היום השמיני בו הושלמה תבנית בריאת העולם ברוממותה הנרצית - ניתן היה להבחין בין טהרה לטומאה, בין המאכל המותר באכילה לבין המאכל האסור באכילה, שכן כל החילוקים הללו - לא התאימו אלא לעולם המתוקן שלאחר הקמת המשכן!

ברכת כהנים

וַיִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מִעֲשֵׂת הַחֲטָאִת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלָמִים (ט', כ"ב)

באשר לטיבה של ברכה זו, הברכה אשר בירך אהרן את ישראל בנשיאות כפיו - מדובר בברכת כהנים בה נאמר (במדבר ו', כ"ד - כ"ו): "יברכך ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליך ויחנך. ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".

יתר על כן. נראה כי ברכה זו, רמוזה אף בהמשך דברי הפסוק: "וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים", וכפי שנבאר.

שכן ה'חטאת' - באה על עבירה בשוגג. כאשר הקריב אהרן את קרבן החטאת, הוא בודאי התפלל שיציל הקב"ה את ישראל מחטאים שבשוגג, וישמור אותם מפני כל עון. גם כאשר אדם מביא חטאת - זו התחושה שצריכה ללוות אותו: הוא צריך לקבל על עצמו להשמר מפני החטא להבא, ולבקש סייעתא דשמיא לנושא זה.

ובכן, החטאת - מקבילה לחלקה הראשון של ברכת כהנים: 'ברוך ה' וישמרך', שכן היא נועדה ל'שמירה'.

ה'עולה' לעומת זאת - מקבילה לחלקה האמצעי של ברכת כהנים - 'אר ה' פניו אליך ויחונך'. שכן מה טיבה של עולה? היא נועדה לקרב את האדם אל הקב"ה לאחר שהתרחק ממנו! וכיצד מתרחק האדם מבוראו? הוי אומר כי החטאים הם החוצצים בינינו לבינו יתברך, וכפי שנאמר בפסוק (ישעיה נ"ט, ב'): "כי אם עונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלקיכם וחטאותיכם הסתירו פנים מכם משמוע! לכך מברכים הכהנים כי יאיר ה' פניו אלינו, יחון אותנו, יכפר לנו ויתקרב אלינו.

ואילו השלמים - שענינם 'שלמות' - הם מקבילים לחלקה האחרון של ברכת הכהנים: 'שא ה' פניו אליך וישם לך שלום', כאשר בה אנו מתברכים כי גזכה לשלמות האמיתית ויתמלאו כל משאלות ליבנו לטובה.

אין עוד מלברו

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וָאֶבְיָהוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ
עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם (י, א')

בכדי שנוכל להבין את חטאם של נדב ואביהו, עלינו להבין את הרקע ההסטורי של אותה התקופה.

הנה פחות משנה לפני היום השמיני, יום חנוכת המשכן - חטאו ישראל בחטא נורא ואיום, חטא העגל. מידת הדין - חייבה את השמדת כלל ישראל, אולם לאחר שמשה רבינו עלה להתחנן לפני הקדוש ברוך הוא במשך ארבעים יום וארבעים לילה - התקבלה תפילתו, הקב"ה אמר לו 'סלחתי כדבריך' - ביום הכיפורים, ולמחרת היום - ציוה את בני ישראל על מלאכת המשכן.

בני ישראל, ניגשו אל מלאכת המשכן כשהם חדורים בשמחה עצומה ובתודה עמוקה על שנתכפר להם חטא העגל. הם כל כך שמחו וביקשו להביע את רגשי ליבם - עד שתוך זמן קצר הם הביאו יותר מהנדרש מכל שלשה עשר החומרים שהיו נחוצים בכדי להקים את המשכן, ואף הזדרזו במלאכתו - אשר הושלמה כבר בכ"ה בכסליו.

כעת, המתינו בני ישראל בציפיה דרוכה להודעה אודות חנוכת המשכן, אולם הודעה זו - בוששה מלבוא. התחושה היתה, כביכול אחרי הכל - לא נסלח עדיין עון העגל, ועדיין אין הם ראויים להשראת השכינה בתוכם.

אולם הנה, כשלושה חדשים מאוחר יותר - בכ"ג באדר, משה רבינו מסר את ההוראות המפורטות הנוגעות לחנוכת המשכן, והסביר את המעשים אשר יש לעשות בכדי לזכות להשראת השכינה. ואכן, משה רבינו הקים את המשכן באותו היום, אולם שוב פירק אותו למשך שבעה ימים נוספים.

ושוב, בני ישראל חששו, כי עדיין אינם ראויים, וכי ברגע האחרון - עלולה השראת השכינה להדחות שנית... ושוב הם המתינו בציפיה דרוכה, אולם הנה, ביום השמיני, לאחר שקיימו כל ההוראות במדוייק - הגיע סוף סוף הרגע המיוחל (ט', כ"ד): "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים, וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם".

זו היתה חוויה רוחנית עוצמתית ביותר עבור בני ישראל, אשר כל כך ציפו לרגע הזה, וכל כך חששו פן הוא יבושש לבוא. סוף סוף הם ראו עתה בעיניהם את השראת השכינה - כאשר אש ירדה מן השמים. אושר מילא את ליבם של ישראל, אשר השתוקקתם לקרבת אלוקים מעין זו שהפסידו בעקבות חטא העגל - באה על סיפוקה.

בשלב זה, היו בני ישראל כולם ליחידה אחת. הם ידעו, כי רק התשובה המשותפת, המאמצים המאוחדים של כולם יחדיו - איפשרו את הרגע הזה. איש לא יכול היה לזקוף את הנס ואת קרבת האלוקים המתחדשת לזכותו.

אכן, בניגוד לתחושה הזו, שאפיינה את כל ישראל, ומחותה היתה ביטול ה'אני' הפרטי לטובת ה'אנחנו' הכללי - תחושתם של נדב ואביהו היתה שונה. על אף שהם היו בדרגה מרוממת עד מאוד, ובודאי גם בליבם פיעמה ההכרה במיוחדותו של הרגע - הם לא עמדו מן הצד...

נדב ואביהו היו פעילים, וכאשר התרחש הנס ואש ירדה מן השמים - הם הביאו אש זרה, ובכך חילחלה אל ליבם תחושת 'כוחי ועוצם ידי' דקה מן הדקה... נמצא בהם שמץ שמצה של שביעות רצון עצמית... כביכול, יש להם חלק במציאות החדשה והמרוממת...

התחושה הזו - היתה פסולה מיסודה. הן אמנם היא היתה דקה מן הדקה, אולם הקדוש ברוך הוא מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, ועל כן נתבעו נדב ואביהו אפילו על התחושה הדקה הזו - בחומרה רבה, ומיד יצאה אש מן השמים ואכלה אותם!

שמחה של מצוה

וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לְפָנֵי ה' (י', ב')

ובמדרש (ויקרא רבה י"ב, א'): "תני רבי שמעון: לא מתו בניו של אהרן אלא על שנכנסו שתויי יין לאהל מועד. רבי פנחס בשם ר' לוי אמר: משל למלך שהיה לו בן בית נאמן, מצאו עומד על פתח חנייות והתין את ראשו בשתיקת, ומינה בן בית אחר תחתיו, ואין אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה שמצוה את השני ואמר: 'לא תכנס בפתח חניות' - אנו יודעין שמתוך כך הרג הראשון. כך 'ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, ואין אנו יודעים מפני מה מתו, אלא ממה שמצוה את אהרן ואמר לו (פסוק ט'): 'יין ושכר אל תשת' - אנו יודעין מתוך כך שלא מתו אלא מפני היין."

הרי לנו הסבר נוסף לסיבת פטירתם של נדב ואביהו בני אהרן. מאחר והם נכנסו אל המשכן שתויי יין - נגזרה עליהם מיתה.

אולם כאן, צריכים אנו להתבונן. שכן בודאי, איש אינו מעלה בדעתו לומר כי נדב ואביהו נכנסו אל המשכן כשהם שיכורים חלילה... הם בודאי לא השתכרו, ועל אחת כמה וכמה שלא היו מעלים בדעתם להכנס למשכן במצב מעין זה. עלינו להניח כי הם שתו מעט יותר מהשיעור, כאשר שתיה זו אינה פוגמת ולו במשהו בשיקול דעתם או במכובדותם. אולם חרף כל זאת, מוצאים אנו כי מעשה זה היה חמור ביותר, והם נענשו בגינו בחומרה.

ולכאורה, מדוע? מה כל-כך גרוע בשתיית יין ביום כה נכבד כיום הנוכת המשכן? הלא אנו היינו יכולים אפילו לסבור להיפך! הלא כידוע, נאמר (תהילים ק"ד, ט"ו): "ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן", ואף מוצאים אנו כי בעת קיומן של חלק ניכר מהמצוות - אנו אפילו מחוייבים לשתות יין, כמו לדוגמה בקידוש, בהבדלה, בברית מילה, בפדיון הבן, בנישואין ובעוד כמה וכמה הזדמנויות, וזאת על אף שבאותה שעה אנו עסוקים בעבודת ה' קדושה!

מעתה, מדוע לא התאימה שתיית היין דווקא ליום הנוכח המשכן? מדוע מה שנחוצו והכרחי בשעת כריתת ברית מילה - נחשב פסול ואף חמור ביום הנוכח המשכן? מדוע לא לבטא את השמחה העצומה - בשתיית יין לקראת העבודה? ונראה, שמבואר כאן רעיון עמוק.

אמנם כוחו של היין רב לו בכדי להשרות אורה מיוחדת, ולהביא את השמחה הרוחנית אל הלב, תוך השגת רוממות מיוחדת. אמנם באמצעות היין אנו מסוגלים להגיע לשמחה שתאפשר לנו השגה בחסדי ה' ובגדולתו. אולם כל זאת מתאים לעבודה שבשגרה...

לעומת זאת, ביום כה מרומם, ברגעים כה מרוממים, כחונכת המשכן - לא היה מקום לשתיית יין. בפעם הראשונה בה עבדו עבודה בבית ה' - אסור היה לערב כל גורם היצוני מלאכותי בשמחה ובחווית הנס הגדול. השמחה - נדרשה לעמוד בסטנדרטים אחרים, מרוממים יותר, פנימיים יותר ועמוקים יותר.

ובפרט, שאם כבר נחוצה היתה התעוררות לשמחה - הלא ישנה השמחה הגדולה ביותר שהיא שמחת התורה, ועל ידה ניתן להגיע לשמחה שאינה נופלת מהשמחה הנרכשת על ידי שתיית יין, וכפי שנאמר בפסוק (תהילים י"ט, ט'): "פקודי ה' ישירים משמחי לב"!

הדברים אמורים בכל ישראל, ועל אחת כמה וכמה שאמורים הם בכהנים. הללו, אשר עמדו לשרת לראשונה בהיכלו של מלך - צריכים היו להביא את עצמם לידי שמחה כזו, אשר לא תזדקק לשום חיזוק בדמותו של יין או כיוצא בזה...

ומאחר ובני אהרן לא עמדו בדרישה, ולא הכינו את עצמם כיאות על פי דרגתם לקראת המשימה שהוטלה עליהם - הם נענשו בחומרה, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם!

משמעות האבלות בהשקפה תורנית

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֵּשׁ וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם אֶקְבֹּד וַיְדַם אַהֲרֹן (י', ג')

כאשר אנו לומדים על פטירת שני בני אהרן, ומתוודעים לגדלות הנפש העצומה שהביא אהרן לידי ביטוי בשתיקתו לנוכח האסון הכבד שפגע בו - אנו מרגישים